

Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb

ZAGREB, 7. ožujka / March 7 2025.

Znanstvena konferencija
Scientific Conference

Mnoga lica
empatije

The Many Faces
of Empathy

Kompetitivni projekt
Sveučilišta u Zagrebu

Znanstvena konferencija
Scientific Conference

Mnoga lica empatije
The Many Faces of Empathy

Nakladnici:

Institut sv. Tome Akvinskog

Fakulteta filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu

10000 Zagreb, Jordanovac 110

Dominikanska naklada Istina

10000 Zagreb, Kontakova 1

Urednica

Marina Novina

Grafičko oblikovanje

Blaženka Matić

Tisak

Denona d.o.o., Zagreb

Tiskano u ožujku 2025.

Znanstvena konferencija održana je uz potporu Sveučilišta u Zagrebu za kratkoročne, kompetitivne projekte Fakulteta filozofije i religijskih znanosti u Zagrebu kao jedna od triju aktivnosti projekta *Što nas povezuje?*

ZNANSTVENA KONFERENCIJA
MNOGA LICA EMPATIJE

SCIENTIFIC CONFERENCE
THE MANY FACES OF EMPATHY

FAKULTET FILOZOFIJE I RELIGIJSKIH ZNANOSTI
SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

FACULTY OF PHILOSOPHY AND RELIGIOUS STUDIES,
UNIVERSITY OF ZAGREB

Zagreb, 7. ožujka 2025.
Zagreb, March 7, 2025

PROGRAM

- 10.00 • Otvaranje
- 10.10 • **Anto Gavrić:**
Ordo caritatis u naučavanju Tome Akvinskog
- 10.25 • **Franjo Mijatović:**
Kant i kreporna dužnost sućuti
- 10.40 • **Ivana Zagorac:**
Empatija i politički život
- 10.55 • Rasprava
• Pauza
- 11.15 • **Saša Horvat, Tanja Horvat:**
Umjetna inteligencija, neurodivergentnost i empatija: izazovi i perspektive
- 11.30 • **Andrija Piskać:**
Uloga empatije u promjeni mišljenja kroz prizmu socijalno-intucionističkog modela
- 11.45 • **Ines Skelac:**
Empatija kroz Ja-Ti odnos
- 12.00 • Rasprava
• Pauza
- 12.20 • **Ana Haramina, Snježana Mališa, Damir Mravunac:**
Empatija u obrazovanju: od unutarnje motivacije do društvenog djelovanja
- 12.35 • **Marina Novina, Silvana Jelavić:**
Funkcije i izazovi empatije u psihoterapijskim i psihijatrijskim procesima
- 12.50 • **Renata Martinec, Brigita Vilč:**
Meduodnos empatije i kreativnosti u konceptu ekspresivnih art-terapija
- 13.05 • **Teodora Not, Smiljana Eljuga:**
Razvijanje empatije – put prema inkluzivnoj i pravednoj zajednici
- 13.20 • Rasprava
- 13.30 • Predstavljanje projekta *Što nas povezuje?* zatvaranje konferencije

SAŽECI

ABSTRACTS

prof. dr. sc. **Anto Gavrić**
Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb
Head of the Institute of St. Thomas Aquinas
E-mail: anto.gavric@ffrz.unizg.hr

***ORDO CARITATIS* U NAUČAVANJU TOME AKVINSKOG**

Pojam *ordo amoris* (poredak u ljubavi) izazvao je i potaknuo proteklih mjeseci žestoke rasprave na društvenim mrežama. Nastojeći opravdati svoje djelovanje, neki su akteri na svjetskoj političkoj sceni posegnuli za tim načelom koje su poznavali i Augustin i Toma Akvinski.

Izazovan je i zahtjevan kršćanski ideal univerzalne ljubavi. Kako uravnotežiti zahtjeve univerzalne ljubavi protiv ljubavi od koje se s pravom očekuje da pokazujemo onima koji su nam bliski? Može li postojati, ili čak, treba li postojati hijerarhija odnosno „poredak u ljubavi“ pri čemu bismo neke ljude trebali ljubiti „više“ i „prije“ negoli druge? Isključuje li pravilo univerzalne ljubavi sve naravne privrženosti prema ljubljenim osobama, prijateljima, djeci i obitelji, domu, domovini? Je li pogrešno postavljati takav prioritet u ljubavi?

Cilj je ovoga rada pokazati kako Toma Akvinski raspravlja o tim pitanjima u *Sumi teologije*, i u drugim svojim djelima, kako opravdava „poredak u ljubavi“ (*ordo caritatis*) te detaljno propitkuje koji poredak mora postojati u ljubavi.

***ORDO CARITATIS* IN THE TEACHING OF THOMAS AQUINAS**

The concept of *ordo amoris* (order in love) has sparked a vigorous debate on social media in recent months. In an attempt to justify their actions, some actors on the world political scene have invoked this principle, which was known to both Augustine and Thomas Aquinas.

The Christian ideal of universal love is a demanding one. How to balance the requirements of universal love against the love we are rightly

expected to show to those close to us? Can there be, or even should there be, a hierarchy or an “order in love” whereby we should love some people “more” and “before” others? Does the precept of universal love exclude all natural preferences we have for friends, family, children, home, homeland? Is it wrong to set some priorities in love?

In this paper, we would like to present how Thomas Aquinas discusses these issues in the *Summa Theologiae* and other works, how he justifies the order of love (*ordo caritatis*) and then examines in detail what the priorities of love must be.

dr. sc. **Ana Haramina**, viša asistentica
doc. dr. sc. **Snježana Mališa**
doc. dr. sc. **Damir Mravunac**
Hrvatsko katoličko sveučilište
The Catholic University of Croatia
E-mail: ana.haramina@unicath.hr
E-mail: snjezana.malisa@unicath.hr
E-mail: damir.mravunac@unicath.hr

EMPATIJA U OBRAZOVANJU: OD UNUTARNJE MOTIVACIJE DO DRUŠTVENOG DJELOVANJA

Ovo izlaganje istražuje ulogu empatije u obrazovnom kontekstu, s naglaskom na razumijevanje, komponente i važnost empatije u interakcijama nastavnik-učenik. Empatija uključuje kognitivne, afektivne i bihevioralne komponente. Pedagoški pristup empatiji u obrazovanju može se definirati kao sveobuhvatna strategija koja integrira razvoj empatije u različite aspekte obrazovnog procesa. Razvijanjem empatije kod učenika i nastavnika doprinosimo pozitivnoj atmosferi, boljoj komunikaciji i izgradnji povjerenja što može dovesti i do boljih ishoda učenja. Kada učenici razviju empatiju, lakše prihvaćaju različitosti, rješavaju konflikte i sudjeluju u zajedničkim aktivnostima te doprinose razumijevaju društvenih odnosa i procesa. Unatoč važnosti empatije, empirijski dokazi o njezinoj vezi s interakcijama nastavnik-učenik i ishodima učenja su nedosljedni. Naime, većina studija se oslanja na samo-procenu empatije stoga su potrebne primjene raznovrsnijih metodoloških pristupa specifičnih za profesionalni kontekst. Buduća istraživanja trebala bi se usmjeriti na razvijanje dubljeg razumijevanja socijalnog konteksta i kreiranje školskih politika koje to odražavaju.

EMPATHY IN EDUCATION: FROM INTRINSIC MOTIVATION TO SOCIAL ACTION

This presentation explores the role of empathy in the educational context, focusing on understanding, components, and the importance

of empathy in teacher-student interactions. Empathy involves cognitive, affective, and behavioral components. A pedagogical approach to empathy in education can be defined as a comprehensive strategy that integrates the development of empathy into various aspects of the educational process. By fostering empathy among students and teachers, we contribute to a positive atmosphere, better communication, and building trust, which can also lead to improved learning outcomes. When students develop empathy, they more readily accept differences, resolve conflicts, and participate in joint activities, contributing to a better understanding of social relationships and processes. Despite the importance of empathy, empirical evidence regarding its connection to teacher-student interactions and learning outcomes is inconsistent. Namely, most studies rely on self-assessment of empathy, highlighting the need for the application of more diverse methodological approaches specific to the professional context. Future research should focus on developing a deeper understanding of the social context and creating school policies that reflect this.

izv. prof. dr. sc. **Saša Horvat**
Sveučilište u Rijeci / University of Rijeka
Medicinski fakultet / Faculty of Medicine
Fakultet zdravstvenih studija / Faculty of Health Studies
E-mail: sasa.horvat@uniri.hr
Tanja Horvat, dipl. theol.
Centar za autizam Rijeka
E-mail: tanja.antunovic1@gmail.com

UMJETNA INTELIGENCIJA, NEURODIVERGENTNOST I EMPATIJA: IZAZOVI I PERSPEKTIVE

Predavanje ima za cilj izložiti potencijalnu ulogu umjetne inteligencije (UI) u podršci neurodivergentnim osobama. Nakon kratkog predavljanja neurodivergentnosti i UI, ukratko se razvija i pojam dvostrukog problema empatije, prema kojem komunikacijske poteškoće nisu jednostrani izazov, već rezultat uzajamnog nerazumijevanja između neurodivergentnih i neurotipičnih pojedinaca.

UI se, između ostalog, razmatra i kao potencijalni posrednik u komunikaciji, sposoban prilagoditi jezične obrasce, dešifrirati društvene znakove te u konačnici olakšati međusobno razumijevanje. Tehnološke inovacije, uključujući UI generirane avatare, prilagođene robote i slična rješenja, predstavljaju ključne strategije za poboljšanje svakodnevnog života neurodivergentnih pojedinaca.

Iako UI može poslužiti kao alat za povećanje autonomije i socijalne integracije, predavanje upozorava na potencijalne rizike, uključujući prekomjernu ovisnost o tehnologiji, etička pitanja privatnosti i mogućnost osnaživanja društvenih stereotipa. Zaključno, naglašava se potreba za uravnoteženim pristupom i korištenjem UI rješenja.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE, NEURODIVERGENCE, AND EMPATHY: CHALLENGES AND PERSPECTIVES

This presentation aims to explore the potential role of artificial intelligence (AI) in supporting neurodivergent individuals. After a brief introduction to neurodivergence and AI, the concept of the double empathy

problem is discussed, emphasizing that communication difficulties are not a one-sided challenge but rather a result of mutual misunderstanding between neurodivergent and neurotypical individuals.

AI is considered as a potential mediator in communication, capable of adapting linguistic patterns, deciphering social cues, and ultimately facilitating mutual understanding. Technological innovations, including AI-generated avatars, customized robots, and similar solutions, represent key strategies for improving the daily lives of neurodivergent individuals.

While AI can serve as a tool for enhancing autonomy and social integration, the presentation also highlights potential risks, including overreliance on technology, ethical concerns related to privacy, and the risk of reinforcing social stereotypes. In conclusion, the need for a balanced approach to AI solutions is emphasized.

prof. dr. sc. **Renata Martinec**
Brigita Vilč, mag. rehab. educ., asistent
Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet,
Odsjek za motoričke poremećaje, kronične bolesti i art-terapije
Faculty of Education and Rehabilitation Sciences,
Department of Motoric Disorders, Chronic Diseases and Arts Therapies
E-mail: renata.martinec@erf.unizg.hr
E-mail: brigita.vilc@erf.unizg.hr

MEĐUODNOS EMPATIJE I KREATIVNOSTI U KONCEPTU EKSPRESIVNIH ART-TERAPIJA

Empatija predstavlja jednu od najvrjednijih osobina koja nam omogućuje razumijevanje tuđih osjećaja i skladan odnos s drugim ljudima. Sposobnost osjećanja empatije jednim je dijelom urođena i predstavlja osobinu ličnosti, ali također se na njezinu pojavnost i intenzitet može djelovati kroz različite edukacijske programe ili terapijske intervencije. U tom se smislu može razmatrati i utjecaj umjetničkih medija u konceptu ekspresivnih art-terapija s posebnim naglaskom na proces kreativnosti kao pokretača emocionalnog doživljaja, uvida i uživanja u različita imaginarna stanja, uloge i situacije. S obzirom da kreativnost uključuje divergentno mišljenje i slobodu eksperimentiranja ona, na posredan način, potiče proigravanje i usvajanje novih iskustava na sve tri razine empatičke interakcije, dakle na razini percepcije, procesuiranja i djelovanja. Poticanje procesa kreativnost dodatno se može potaknuti kroz primjenu umjetničkih medija koji objedinjuju simbolički jezik, metafore, estetski i emocionalni doživljaj te transcendenciju pri čemu se osoba spontano prepušta empatičkoj mašti, drugačijim perspektivama i različitim emocionalnim iskustvima. Na taj način primjena glazbe, likovnosti, književnog teksta, drame, fotografije, filma i drugih vrsta izvedbenih umjetnosti, u terapijskom kontekstu, može potaknuti razumijevanja osjećaja druge osobe, emocionalnu rezonancu s tim osjećajima i altruističnu motivaciju da se odgovori na potrebe druge osobe.

THE RELATIONSHIP BETWEEN EMPATHY AND CREATIVITY IN THE CONCEPT OF EXPRESSIVE ARTTHERAPIES

Empathy is one of the most valuable qualities that enables us to understand the feelings of others and maintain harmonious relationships with other people. The ability to feel empathy is partly innate and represents a personality trait, but its manifestation and intensity can also be influenced by various educational programmes or therapeutic interventions. In this context, in the frame of expressive art-therapies, the impact of artistic media can also be considered focusing on the process of creativity as an actuator of emotional experiences, insights and immersion in different imaginary states, roles, and situations. Since creativity involves divergent thinking and the freedom to experiment, it indirectly encourages play-through and the acquisition of new experiences on all three levels of empathic interaction — perception, processing and action. The stimulation of creativity can be enhanced by use of different artistic media that combine symbolic language, metaphors, aesthetic experiences, emotional responses and transcendence, allowing a person to spontaneously indulge in empathic imagination, alternative perspectives and various emotional experiences. In this way, the use of music, visual arts, literary texts, drama, photography, film, and other forms of performing arts in a therapeutic context can promote understanding of another person's feelings, emotional resonance with those feelings, and an altruistic motivation to respond to another person's needs.

doc. dr. sc **Franjo Mijatović**
Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini
Sveučilište u Rijeci, Medicinski fakultet
Department of social sciences and medical humanities
University of Rijeka, Faculty of medicine
E-mail: franjo.mijatovic@medri.uniri.hr

KANT I KREPOSNA DUŽNOST SUĆUTI

Unatoč promjenama u proučavanju Kantove filozofije i kreposnih dužnosti karikatura Kantove etike kao stroge, rigorozne i gotovo neljudske i dalje traje. Ne zanemarujući ove kritike jasno je kako osiromašeni pogled na Kantovu etiku proizlazi iz prekomjernog i uskog naglašavanja Kantova djela Osnivanje metafizike čudoređa i formule univerzalnog zakona kao ključnih elemenata njegove moralne filozofije. S druge strane kada uzmemo u obzir formulu čovječnosti i Kantov Kreposni nauk iz Metafizike čudoređa, što je i namjera ovog rada, pojavljuje se sasvim nova i daleko bogatija etička teorija, a mnoge kritike iz kuta kreposne etike nestaju. Temeljno je pitanje u kojoj mjeri nedostaje Kantovoj etici robusna koncepcija kreposti i s njom mjesta za društvenost, karakter i emocije? Prvotna namjera ovoga rada nije razračunavanje s modernom kreposnom etikom ili Aristotelovom eudajmonističkom etikom, nego osvijetliti Kantovo učenje o kreposnoj dužnosti sućuti. Kreposna dužnost sućuti, kao široka dužnost ljubavi prema drugima zauzima posebno mjesto među Kantovim kreposnim dužnostima. Ona uključuje spoznajni aspekt djelatnikova karaktera i usklađivanje s najvećim vrijednostima u Kantovoj etici: dostojanstvom i dobrobiti čovječanstva. Kantovo razumijevanje sućuti kao kreposne dužnosti zahtijeva da se osoba raduje zbog sreće i supati s drugima isključivo kada je to ispravno ili racionalno. Moralno djelovanje ne smije ovisiti o prolaznim emocijama, već mora proizlaziti iz racionalne obveze prema drugima i moralnog principa dobrotvornosti. Druga tvrdnja, koja će biti u središtu ovog rada, jest ta da sućut, kao suosjećajni osjećaj, može pružiti dodatnu motivaciju za izvršavanje dužnosti u slučajevima kada dužnost sama po sebi ne bi bila dovoljna za motiviranje osobe u izvršavanju svoje dužnosti. U ovom radu će kreposna dužnost sućuti biti prikazana kao moralna dužnost djelovanja u interesu drugih, u svrhu tuđeg blaženstva i vlastitog savršenstva.

KANT AND A DUTY OF VIRTUE OF SYMPATHETIC FEELING

Despite changes in the study of Kant's philosophy and a duty of virtue, the caricature of Kantian ethics as strict, rigid, and almost inhuman persists. Without disregarding these criticisms, it is clear that an impoverished view of Kantian ethics arises from an excessive and narrow emphasis on Kant's *Groundwork of the Metaphysics of Morals* and the formula of the universal law as the key elements of his moral philosophy. On the other hand, when we take into account the formula of humanity and Kant's *Doctrine of Virtue* from the *Metaphysics of Morals*, which is the aim of this presentation, an entirely new and much richer ethical theory emerges, and many criticisms from the perspective of virtue ethics disappear. The fundamental question is to what extent Kantian ethics lacks a robust conception of virtue and, along with it, space for sociability, character, and emotions. The primary intention of this presentation is not to engage in a debate with modern virtue ethics or Aristotle's eudaimonism, but rather to shed light on Kant's teaching on the duty of virtue of sympathetic feeling. The duty of virtue of sympathetic feeling, as a wide duty of love toward others, holds a special place among Kant's duty of virtue. It includes the cognitive aspect of the agent's character and alignment with the highest values in Kantian ethics: the dignity and well-being of humanity. Kant's understanding of sympathetic feeling as a duty of virtue requires that a person rejoices in the happiness and sympathizes with others only when it is appropriate or rational. Moral action must not depend on fleeting emotions but should arise from a rational obligation toward others and the moral principle of beneficence. The second claim, which will be central to this presentation, is that sympathetic feeling, as a sensible feeling, can provide additional motivation for fulfilling one's duty in cases where duty alone would not be sufficient to motivate a person to act. In this presentation, the duty of virtue of sympathetic feeling will be presented as a moral duty to act in the interest of others, for the sake of their happiness and one's own perfection.

mr. sc. **Teodora Not**
Smiljana Eljuga, prof. def.
Centar za rehabilitaciju Zagreb
Center for Rehabilitation Zagreb
E-mail: tea_not@yahoo.com

RAZVIJANJE EMPATIJE – PUT PREMA INKLUZIVNOJ I PRAVEDNOJ ZAJEDNICI

Empatija predstavlja temelj socijalne kohezije i inkluzije, a njezina uloga u radu s djecom s teškoćama u razvoju i osobama s invaliditetom, posebice onima s intelektualnim teškoćama, neizmjereno je važna. Ovaj rad daje doprinos razumijevanju značaja empatije u profesionalnom i društvenom kontekstu te njezinu ulogu u izgradnji inkluzivne zajednice.

Rad s osobama s intelektualnim teškoćama zahtijeva razvijenu sposobnost prepoznavanja i razumijevanja njihovih potreba, osjećaja i perspektiva. Stručnjaci koji rade u području socijalne skrbi, obrazovanja i zdravstva trebaju posjedovati visoku razinu empatije kako bi pružili kvalitetnu podršku i osigurali dostojanstveno životno okruženje za ove osobe. Nedostatak empatije može dovesti do marginalizacije i isključivanja, čime se dodatno pogoršava njihova socijalna situacija.

Jedan od ključnih aspekata ovog istraživanja odnosi se na razvijanje empatije kod osoba koje se obrazuju za rad s osjetljivim skupinama. Teorije učenja empatije, poput Bandurine teorije socijalnog učenja, pokazuju kako se empatija može razvijati kroz promatranje, modeliranje i iskustveno učenje. Programi obrazovanja i stručnog usavršavanja trebali bi uključivati metode koje potiču razvoj empatičkih vještina, poput simulacija, rada na terenu i reflektivne prakse.

Osim individualne razine, empatija ima širu društvenu funkciju. Zajednice koje potiču empatične odnose među svojim članovima stvaraju okruženje u kojem se osobe s invaliditetom osjećaju prihvaćeno i ravnopravno uključene u društvene tokove. Takve zajednice pokazuju veću spremnost na prilagodbu, razvoj inkluzivnih politika i smanjenje socijalne distance između različitih skupina stanovništva, pri čemu se istaknuto ističe izuzetan doprinos Centra za rehabilitaciju Zagreb, koji već desetljećima provodi skrb o osobama s posebnim potrebama i predstavlja rasadnik ljubavi prema njima u lokalnoj zajednici.

Teorijski okvir istraživanja uključuje modele razvijanja empatije, poput Hoffmannove teorije moralnog razvoja i Rogersove humanističke teorije, koji naglašavaju važnost emocionalne rezonancije i aktivnog slušanja u procesu razumijevanja drugih. Empatija nije samo emocionalni odgovor, već vještina koja se može usavršavati i koja doprinosi boljoj kvaliteti međuljudskih odnosa.

Zaključno, razvijanje empatije kod stručnih djelatnika i unutar zajednice ključno je za poboljšanje kvalitete života osoba s intelektualnim teškoćama. Sustavna edukacija, praktična iskustva i promicanje empatičnih vrijednosti unutar zajednice mogu doprinijeti stvaranju inkluzivnog društva u kojem svaka osoba ima jednake mogućnosti za sudjelovanje i osobni razvoj.

DEVELOPING EMPATHY – A PATH TOWARD AN INCLUSIVE AND JUST COMMUNITY

Empathy is the cornerstone of social cohesion and inclusion, and its role in working with children with disabilities and disabled individuals, particularly those with intellectual disabilities, is of utmost importance. This paper contributes to the understanding of the significance of empathy in both professional and social contexts, highlighting its role in building an inclusive community.

Working with individuals with intellectual disabilities requires a well-developed ability to recognize and understand their needs, emotions, and perspectives. Professionals in the fields of social care, education, and healthcare must possess a high level of empathy to provide quality support and ensure a dignified living environment for these individuals. A lack of empathy can lead to marginalization and exclusion, further exacerbating their social situation.

One of the key aspects of this study focuses on developing empathy in individuals training to work with vulnerable groups. Theories of empathy learning, such as Bandura's social learning theory, suggest that empathy can be cultivated through observation, modeling, and experiential learning. Educational and professional development programs should incorporate methods that encourage the development of empathetic skills, such as simulations, fieldwork, and reflective practice.

Beyond the individual level, empathy has a broader social function. Communities that foster empathetic relationships among their members create an environment where individuals with special needs feel accepted and equally included in social dynamics. Such communities demonstrate a greater willingness to adapt, develop inclusive policies, and reduce social distance between different population groups. In this regard, the outstanding contribution of the Center for Rehabilitation Zagreb is particularly notable, as it has been providing care for individuals with special needs for decades and serves as a nurturing hub of love and support within the local community.

The theoretical framework of this study includes models of empathy development, such as Hoffman's theory of moral development and Rogers' humanistic theory, which emphasize the importance of emotional resonance and active listening in understanding others. Empathy is not merely an emotional response but a skill that can be refined and that enhances the quality of interpersonal relationships.

In conclusion, fostering empathy among professionals and within communities is essential for improving the quality of life for individuals with intellectual disabilities. Systematic education, practical experiences, and the promotion of empathetic values within the community can contribute to creating an inclusive society where every individual has equal opportunities for participation and personal development.

doc. dr. sc. **Marina Novina**
Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb
E-mail: marina.novina@ffrz.unizg.hr
Prim. dr. sc. **Silvana Jelavić**, dr. med., subspecijalist psihoterapije
Klinika za psihijatriju Sveti Ivan Zagreb
E-mail: silvana.jelavic@gmail.com

FUNKCIJE I IZAZOVI EMPATIJE U PSIHOTERAPIJSKIM I PSIHIJATRIJSKIM PROCESIMA

Čovjek je biće potrebno drugoga na više razina i načina, a empatija je ona bitna čovjekova karakteristika koja tvori osnovu za uspostavu međuljudskih odnosa. Kao i u svim drugim odnosima empatija tvori osnovu za uspostavu odnosa liječnik-pacijent, odnosno psihoterapeut-klijent, te se općenito smatra temeljnim čimbenikom za osiguravanje pozitivnih ishoda liječenja i esencijalnim svojstvom procesa učinkovite brige za mentalno zdravlje. S takvim bi se stajalištem složili i psihijatri i psihoterapeuti, ali nadasve pacijenti, odnosno klijenti. No, empatija je složen konstrukt koji uključuje spektar različitih psiholoških fenomena poput suosjećanja, razumijevanja misli i osjećaja druge osobe, te brige za dobrobit drugoga. Stoga, cilj je ovoga izlaganja, razlučiti dimenzije empatije i utvrditi na koje načine empatija tvori osnovu za uspostavu odnosa u psihijatrijskim i psihoterapijskim procesima, te istaknuti značaj, funkcije i izazove za empatiju u psihoterapijskim i psihijatrijskim procesima, kao i čimbenike koji utječu na empatiju u psihijatrijskim i psihoterapijskim procesima.

FUNCTIONS AND CHALLENGES OF EMPATHY IN PSYCHOTHERAPY AND PSYCHIATRIC PROCESSES

Man is a being that needs others on many levels and in many ways, and empathy is that essential human characteristic that forms the foundation for establishing interpersonal relationships. As in all other relationships, empathy forms the foundation for establishing a doctor-patient, or psychotherapist-client relationship, and is generally considered a fundamental factor for ensuring positive treatment outcomes and an

essential feature of the process of effective mental health care. Psychiatrists and psychotherapists, but especially patients and clients, would agree with this point of view. However, empathy is a complex construct that includes a spectrum of different psychological phenomena such as compassion, understanding the thoughts and feelings of another person, and concern for the well-being of another. Therefore, the goal of this presentation is to distinguish the dimensions of empathy and to determine in what ways empathy forms the foundation for establishing relationships in psychiatric and psychotherapy processes, and to highlight the importance, functions and challenges for empathy in psychotherapy and psychiatric processes, as well as factors that influence empathy in psychiatric and psychotherapy processes.

Andrija Piskac, mag.psych, asistent
Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb
E-mail: apiskac86@gmail.com

ULOGA EMPATIJE U PROMJENI MIŠLJENJA KROZ PRIZMU SOCIJALNO-INTUCIONISTIČKOG MODELA

Promjena mišljenja rijetko je rezultat isključivo racionalnih argumenata. Iako se često pretpostavlja da su ljudi vođeni razumom, istraživanja pokazuju da su intuicija i emocije ključni u oblikovanju moralnih i političkih stavova. Socijalno-intuicionistički model, model moralnog rezoniranja, sugerira da moralno rezoniranje prvenstveno služi društvenim interakcijama, a ne objektivnom traganju za istinom. Drugim riječima, ljudi ne analiziraju argumente kako bi došli do nepristrane istine, već kako bi potvrdili vlastite stavove i učvrstili društvene veze. Kada pokušavamo promijeniti nečije mišljenje, skloni smo vjerovati da će snažna logika i čvrsti dokazi biti dovoljni. Istraživanja pokazuju da su ljudi vrlo otporni na informacije koje su u suprotnosti s njihovim uvjerenjima. Umjesto da ih racionalno razmotre, ljudi često traže načine kako ih odbaciti. Upravo zato logički dosljedni argumenti često nailaze na emocionalni zid koji ih onemogućava u stvaranju promjene. Ključnu ulogu u premošćivanju tog otpora igra empatija. Empatija omogućava uspostavljanje odnosa i povjerenja čime se stvara prostor za prihvaćanje novih ideja. Bez empatije argumenti se percipiraju kao prijetnja, a ne kao prilika za razumijevanje. Ovaj rad istražuje ulogu empatije u procesu promjene mišljenja te analizira zašto su argumenti sami po sebi često nedovoljni te kakvu ulogu ima empatija u paradoksu promjene. Razmatra se kako premostiti emocionalni otpor i kako empatijski pristup može povećati uspješnost u komunikaciji – od međuljudskih odnosa do društvenih rasprava. Razumijevanje ovog procesa može unaprijediti kvalitetu javne debate, ali i osobne interakcije, čime se otvara mogućnost konstruktivnijeg dijaloga u društvu.

THE ROLE OF EMPATHY IN CHANGING OPINIONS THROUGH THE PRISM OF THE SOCIAL INTUITIONIST MODEL

Changing one's opinion is rarely the result of purely rational arguments. Although it is often assumed that people are guided by reason, research shows that intuition and emotions play a crucial role in shaping moral and political attitudes. The social intuitionist model, a model of moral reasoning, suggests that moral reasoning primarily serves social interactions rather than an objective search for truth. In other words, people do not analyze arguments to reach an unbiased truth, but rather to confirm their existing beliefs and strengthen social bonds. When we attempt to change someone's opinion, we tend to believe that strong logic and solid evidence will be sufficient. However, research indicates that people are highly resistant to information that contradicts their beliefs. Instead of evaluating such information rationally, they often look for ways to dismiss it. This is why logically consistent arguments frequently encounter an emotional barrier that prevents them from facilitating change. Empathy plays a key role in overcoming this resistance. It enables the establishment of relationships and trust, creating space for the acceptance of new ideas. Without empathy, arguments are perceived as threats rather than opportunities for understanding. This paper explores the role of empathy in the process of changing opinions and examines why arguments alone are often insufficient, as well as the role of empathy in the paradox of change. It considers how to overcome emotional resistance and how an empathetic approach can enhance communication effectiveness—from interpersonal interactions to societal debates. Understanding this process can improve the quality of public discourse as well as personal interactions, thereby fostering a more constructive dialogue in society.

doc. dr. sc. **Ines Skelac**
Fakultet filozofije i religijskih znanosti Sveučilišta u Zagrebu
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb
Jordanovac 110, 10000 Zagreb
E-mail: ines.skelac@ffrz.unizg.hr

EMPATIJA KROZ JA-TI ODNOS

Pojam Ja-Ti odnosa koji je razvio Martin Buber temelji se na ideji da se čovjek ostvaruje kroz susrete s drugima. Ja-Ti odnos podrazumijeva da se drugo biće ne doživljava kao objekt ili sredstvo, nego kao subjekt ravnopravan u odnosu. Empatija u ovom kontekstu nije samo emocionalna reakcija, nego dublja egzistencijalna otvorenost Drugome. Ja-Ti odnos nastaje spontano, kada se osoba istinski otvori za susret. U tom pogledu empatija predstavlja i spremnost na prihvaćanje i prepoznavanje Drugoga u njegovoj punini.

Ja-Ti odnos može poslužiti kao model za razvijanje dublje empatije u svakodnevnim interakcijama. U društvu koje često naglašava Ja-Ono odnose kroz instrumentalizaciju i funkcionalnost komunikacije, Buberova filozofija nudi alternativu koja naglašava međuljudsku prisutnost, autentičnost i otvorenost. Pritom je važno prepoznati da se istinski susreti ne događaju samo kroz riječi, već i kroz šutnju, geste i unutarnju prisutnost u odnosu s drugima.

EMPATHY THROUGH THE I-THOU RELATIONSHIP

The concept of the I-Thou relationship, developed by Martin Buber, is based on the idea that a person realizes themselves through encounters with others. The I-Thou relationship implies that the other being is not perceived as an object or a means to an end but as a subject equal in the relationship. Empathy in this context is not merely an emotional reaction but a deeper existential openness to the Other. The I-Thou relationship arises spontaneously when a person genuinely opens themselves to an encounter. In this sense, empathy also entails a willingness to accept and recognize the Other in their fullness.

The I-Thou relationship can serve as a model for cultivating deeper empathy in everyday interactions. In a society that often emphasizes I-It relationships through instrumentalization and the functionalization of communication, Buber's philosophy offers an alternative that highlights human presence, authenticity, and openness. It is crucial to recognize that genuine encounters do not occur solely through words but also through silence, gestures, and an inner presence in relation to others.

EMPATIJA I POLITIČKI ŽIVOT

Interes za način na koji emocije utječu na politički život i oblikuju političku interakciju pojavio se već u antičkoj filozofiji. Tijekom povijesti filozofije emocije su smatrane sumnjivima, što je stav koji se zadržao do današnjih dana. Međutim, specifičan emocionalni odgovor, danas najčešće nazivan ‘empatija’, zauzeo je posebno mjesto zbog svojih snažnih prosocijalnih tendencija i pozitivnog učinka na društveni i politički život. Neki suvremeni autori (npr. Nussbaum) tvrde da, kada je odgovarajuće kultivirana, empatija (suosjećanje) predstavlja snažno oruđe u demokratskim društvima, s obzirom na to da omogućuje građanima odgovarajuće uključivanje u politički život na osnovu prepoznate dijeljene ranjivosti, pripadne svim ljudima. Međutim, oko toga ne postoji univerzalno slaganje. U ovome radu kritički razmatramo mogućnosti i granice empatije u političkom životu.

EMPATHY AND POLITICAL LIFE

Interest in how emotions interact with political life and shape political dynamics has been articulated already in ancient philosophy. Throughout the history of philosophy, they were treated with suspicion that persisted into modern times. However, a specific emotional response, today most often termed ‘empathy,’ has been recognized as having a strong prosocial tendency, positively impacting both social and political life. Some modern authors (e.g., Nussbaum), claim that, when properly cultivated, empathy (compassion) represents a powerful tool in democratic societies, as it enables citizens to properly engage in political issues, having recognized the common vulnerability of all human beings. However, not everyone agrees. In this paper, we critically assess the potential and limits of empathy in political life.

ORGANIZACIJSKI ODBOR

doc. dr. sc. Marina Novina

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu,
voditeljica projekta*

izv. prof. dr. sc. Saša Horvat

*Medicinski fakultet, Katedra za društvene i humanističke znanosti u medicini,
Sveučilište u Rijeci*

mr. sc. Teodora Not

Centar za rehabilitaciju Zagreb

Andrija Piskać, mag. psych.

Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

PROGRAMSKI ODBOR / PROGRAMME COMMITTEE:

Prof. Anto Gavrić, PhD

*Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu,
ravnatelj Instituta sv. Tome Akvinskog*

prof. dr. sc. Rea Fulgosi Masnjak

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

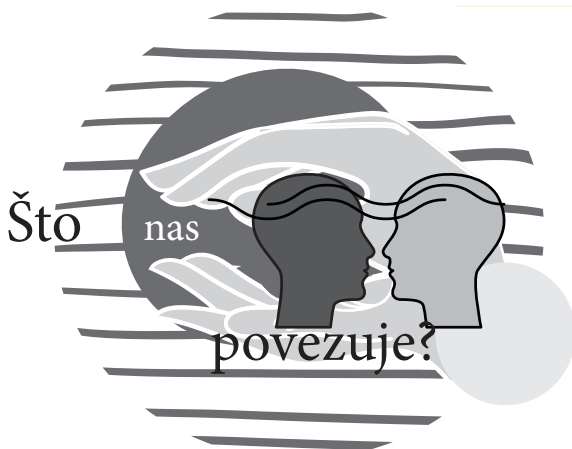
doc. dr. sc. Ines Skelac

Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu

dr. sc. Ana Grgić, PhD

Institut za filozofiju, Zagreb

KOMPETITIVNI PROJEKT SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

VODITELJICA PROJEKTA:
doc. dr. sc. Marina Novina

SURADNICI NA PROJEKTU:
prof. dr. sc. Anto Gavrić, prof. dr. sc. Rea Fulgosi Masnjak,
izv. prof. dr. sc. Saša Horvat, doc. dr. sc. Ines Skelac,
dr. sc. Ana Grgić, mr. sc. Teodora Not, Tihana Iviček,
Andrija Piskać

KONTAKT:
empa@ffrz.unizg.hr

NOSITELJ PROJEKTA:
Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Jordanovac 110,
10 000 Zagreb

ORGANIZATORI / ORGANISERS

Fakultet filozofije i religijskih znanosti, Sveučilište u Zagrebu
Faculty of Philosophy and Religious Studies, University of Zagreb

Institut sv. Tome Akvinskog, Zagreb
Institute of St. Thomas Aquinas, Zagreb

Centar za rehabilitaciju, Zagreb
Center for Rehabilitation Zagreb

